

Már a populizmus sem a régi

Juan Domingo Perón katonatiszti pályafutását felhagyva 1943-tól az argentin kormány tagjaként tevékenykedett, 1946 és 1955 között Argentína elnöke volt, majd öreg korában, a 'hetvenes években egy rövid időre harmadszor is. A munkásokat támogató szociális intézkedéseivel vált népszerűvé. Államosította a gazdaság kulcsszektorait és a központi bankot, támogatta a nemzeti ipart és a tervezés híve volt. Brit- és amerikaellenes politikát folytatott. Rendszere nem a marxista-leninista ideológián alapult (sőt, fasiszta diktátorokkal szimpatizált)¹, így nem érdemelte ki a szocialista jelzőt, de tekintettel igen nagy

népszerűségére – melyben feleségével, Evitával együtt osztozott –, jobb híján populistának nevezték el. Az argentin út a gazdaságtörténetben az importhelyettesítő iparosítás nevet kapta. Ez a törekvés máig él, Argentína folyamatosan szembeszegül a nemzetközi nagyvállalatokkal és bankokkal, meg az IMF-fel.

A populista jelző már annak idején sem csengett pozitívan, hiszen a Nyugat az antikapitalista népszerűsködést és demagógiát értette alatta, a szocialista országok pedig az ideológiai megalapozatlanságot. A népe és nemzete javát szolgáló diktátor jelzőjéből mára azonban a Nyugat legvadabb szitokszava lett. Populista Orbán és Putyin, Le Pen és Kaczynski, Farage és Wilders, és, mindennek a tetejébe, az Egyesült Államok elnöke is, ő a fő populista. (És még örüljenek, hogy nem fasisztázzák le őket – bár néhány türelmét vesztett újságíró időnként azt is megteszi.)

A politológia a gazdasági és politikai hatalmat kézben tartó elit elleni lázadást, demagógiát és a politikai intézményekkel szembeni bizalmatlanságot érti a populizmus alatt. (A Wikipedia még „életképtelen ígérethalmaznak” is nevezi.) A populista vezető népe érdekeit védi az elidegenedett elittel szemben, vissza akarja adni a hatalmat a népnek, „választói diktatúrát” valósít meg.² A populizmus bonyolult problémákra leegyszerűsített válaszokat ad és azt állítja, hogy csak ő képviseli helyesen a népet, az ország érdekét, ezzel kétségbe vonja más pártok legitimitását. Hajlamos a politikai kérdések moralizálására³ Egyes elemzők elismerik, hogy mind a bal-, mind a jobboldali populizmus az elmúlt évtizedek túlhajtott, liberális, piacpárti politikájára való reakcióként jött létre. „Az önző én-társadalom tette naggyá a jobboldali populistákat” – írja Sebastian Hammelehle a Spiegel 29/2016. számában. „A

¹ Latin Amerikában a fasiszmusról más felfogás alakult ki, mint Európában. Bár Európában is jelentős volt a különbség a német nemzetiszocializmus és az olasz, spanyol és portugál változatok között. Az olaszt, spanyolt és a portugált nem terhelte a fajelmélet; azok fő jellemzője a korporatizmus volt, ez a változat terjedt el Latin Amerikában is.

² A választói diktatúra emlegetése az elmúlt hónapok fejleménye. Lásd a mellékletben.

³ Der Spiegel 43/2016. „Wer gehört zu uns?” (Gespräch mit Jan-Werner Müller)

populizmus egy illiberális demokratikus válasz az évtizedek óta folytatott nem-demokratikus, liberális politikára” – olvashatjuk egy másik önkritikus Spiegel-elemzésben.⁴

A politikai és demokratikus intézményekkel szembeni bizalmatlanság esete tagadhatatlanul fennáll, a populista vezetők időnként igyekeznek kikerülni azokat, hajlamosak az autokrata stílusú vezetésre. De ez a kérdés elválaszthatatlan a közvetlen demokrácia és a demokratikus intézmények súlyának, szerepének a megítélésétől. Egyes konkrét esetekben érzékelhető, hogy az intézmények megkövesedtek, nem képviselik a „népakaratot”, és ilyenkor nem tekinthető bűnnek, ha a vezető közvetlenül a választókhöz fordul. Ez valóban a „fékek és ellensúlyok” leértékelődéséhez vezethet, és ténylegesen veszélyeztetheti a demokráciát. – De csak akkor, ha a választókat nem tartjuk érettnek, politikailag felnőttnek. Svájcban ilyen vád biztosan nem merülhet fel, Franciaországban és Hollandiában sem, nálunk talán még igen. (Bár ki tudja, attól függ, hogyan dönt az a választó; a brit választó is populistává vált, miután elege lett a külföldiek korlátlan beáramlásából, és hogy brüsszeli hivatalnokok döntenek saját többévszázados intézményei helyett.)

Szellemi testvérek

Jobboldali populista pártok Európában.

- kormányon vagy koalícióban
- bekerültek a Parlamentbe

Der Spiegel 43/2016

„Wer gehört zu uns?“
(Gespräch mit Jan-Werner Müller)

⁴ Der Spiegel 47/2016. Die Siegestrunkenen [azaz a győzelemtől megrészegültek] (Melanie Amann és mások)

Az elitellenesség vádja azonban parodisztikus. Elitellenes lenne az amerikai elnök, aki a leggazdagabbak szűk felső körébe tartozik és aranyban fürdeti közvetlen környezetét? Szólt Trump egy szót is a nagyvállalatok és bankok uralma ellen? Elitellenes lenne a nemzeti gazdasági elitet kiépítő (sajnos, eszközökben nem válogató) Orbán Viktor? Itt jelentős jelentésváltozásról és a szó kisajátításáról van szó. A nyugat-európai és észak-amerikai liberális baloldal elit alatt ma már csupán a saját értékrendjét vallókat érti, akik főként a politika, a média és a kultúra területéről valók, a gazdasági elit nem foglalkoztatja. Úgy gondolja, hogy nem lehet az elit tagja, aki nem lelkesedik a homoszexualitásért és a nemiséget biológiai adottságnak, nem pedig személyes választás kérdésének tekinti. Említhetjük még a semleges illemhelyeket és az óvodai nemi azonosságra való nevelés tilalmát, a másság önsorsrontó tiszteletét és hasonlókat. A Spiegel legfrissebb számának vezércikke⁵ abban reménykedik, hogy az amerikai elnöknek remélhetőleg nincs akkora hatalma, hogy a Nyugat értékeit széttörje. Szó sincs itt arról, hogy Trump az amerikai gazdasági elit hatalmát veszélyeztetné. Trump nem a nagyvállalatoktól és a fináncióktól akarja megvédeni az amerikai munkásokat, hanem a világgazdasági versenytől. Más gazdaságpolitikai, főként külgazdasági elképzelései vannak és fittyet hány az álszent politikailag korrekt beszédre. Ezek a balliberális hatalmi elitek azonban inkább egy degenerálódó értékrend megszállottjai, semmint a társadalom mintaadó rétege. Őket nem az érdekli, hogy veszélyezteti-e az új elnök a gazdasági elitek hatalmát, hanem értékrendjüket féltik. A népet a másságot nem tisztelőktől akarják megvédeni. Akkor már inkább legyek én is populista.

Kiss Károly
közgazdász és társadalomkutató

(Megjelent a Magyar Nemzet 2017. február 2-i számában, kissé rövidebben, hivatkozások és az alábbi kiegészítés nélkül)

Kiegészítés:

Le a választással és népszavazással, éljen a sorshúzás!

A „populista” rendszerek és politikusok megerősödése, és különösen Trump megválasztása óta érdekes irányvonal jelent meg a balliberális médiában: ha a választások és népszavazások legitimitását nem is kérdőjelezzik meg, célszerűségüket erősen kétségbe vonják (hiszen a számukra nem kívánatos politikusokat juttatják hatalomra). Tipikus megjelenítője ennek az irányzatnak egy, még a Spiegel tavalyi 31. számában megjelent cikk: „Wahlen sind nicht demokratisch” (A választások nem demokratikusak) – interjú Van Reybrouck belga történésszel. Ebben ilyen hajmeresztő kijelentéseket olvashatunk: „Megöljük a demokráciát, ha azt erre az archaikus eljárásra [mármint a választásokra] redukáljuk”. „Csak a sorsolás mentheti meg a demokráciát.” „Demokráciánk ... hamis eszközöket használ. A választások és népszavazások primitívek és idejétmúltak. Nem a XXI. századi

---

⁵ Der Spiegel 4/2017. Front gegen Trump. (Ulrich Fichtner)

körülményekre vannak szabva.” „Ha az embereket választási baromnak tekintik, akkor azok úgy is viselkednek.” A demokrácia intézménye megfáradt.⁶ „Miért primitív eszközök a választások a népakarat kitalálására?” – írja egy másik cikkének alcímében ugyanez a szerző.⁷ Hasonló hangon ír Techet Péter a népszavazásról a Magyar Nemzetben: „...a népszavazás egyáltalán nem a demokrácia ünnepe, hanem a korlátlan vezéruralom lehetőségé”, amely a többségi diktatúrához vezet.⁸

Arra hivatkoznak, hogy a szociális médiumok megváltoztatták a társadalmat, „a szociális médiumok olyan szavazati lehetőséget adnak az embereknek, amellyel eddig nem rendelkeztek”. Az állampolgár általuk tudatosabbá válik, nagyobb az igénye arra, hogy részt vegyen a közéleti kérdések megvitatásában és komolyan vegyék a véleményét – ez viszont igaz.

A javasolt megoldás nem kevésbé hajmeresztő – de ugyanakkor elgondolkodtató is. Fel kell tenni az eldöntendő kérdést. Ezután tetszőlegesen, **sorshúzással ki kell választani 1000 állampolgárt**. Ezeknek lehetővé kell tenni, hogy bármilyen szakértővel konzultálhassanak és minden dokumentumhoz, anyaghoz hozzáférjenek. Majd pedig döntsenek a feltett kérdésről, szavazással. A rendszer a bírósági esküdtszék mintájára működik: ott is kiválasztott polgárok döntenek az adott kérdésben. (Azt hiszem, a kényes oldala ennek a megoldásnak a kiválasztottak tájékoztatása – tájékoztatása. Ha mondjuk egy „kisorsolt” állampolgár egy bizonyos újságtól, vagy egy állami szervtől kér tájékoztatást, attól kezdve már erősen manipulálva lesz. Persze a politikai pártok és a mögöttük álló média és a hivatalok a hagyományos választások esetén is mindent megtesznek, hogy

befolyásolják a választópolgárt, de a „kisorsolt” választó esetében ezeknek a hatásoknak talán nagyobb a jelentősége.)

David Van Reybrouck

*könyvének címe: Pleidooi voor
Populisme (A populizmus
jogalapja)*

A kormány mint intézmény nem változik meg. A bírói hatalmi ág sem. A javaslat csak a törvényhozást érinti. Reybrouck Belgiumban már megszervezte Bürgerkonvent G1000 néven e testületet. Az új intézménytől kevesebb színjátékot és nagyobb operativitást várnak el, mint a hagyományos parlamentektől. A hagyományosan választott képviselőket gyakran kötik választókerületük vagy választóik érdekei, esetleg üzleti csoportok, melyektől egzisztenciális függésben vannak. Az esetenként, sorshúzással felállított polgári „esküdtszékeket” viszont ezek sokkal kevésbé befolyásolják.

Írországban már a gyakorlatban is kipróbálták: száz kisorsolt polgárral szavaztatták meg, hogy alkotmánymódosítással lehetővé tegyék-e az azonos neműek házasságát. 80 százalékos volt az igenek aránya, míg a népszavazáson közel kétharmados.

A sorshúzásos eljárásnak történelmi előzményei is vannak. A középkori Firenzében évszázadokon át bonyolult sorsolási rendszerrel hozták meg a politikai döntéseket. Az athéni demokráciában a

⁶ Jól foglalja össze a populizmus sajátosságait liberális szempontból Slawomir Sierakowski a HVG 2017. január 12-i számában (Leckék Lengyelországból).

⁷ Stern 47/2016. Lieber President Juncker. (David Van Reybrouck).

⁸ Magyar Nemzet 2017. január 6. Techet Péter: A népszavazás veszélyes értelme.

legfontosabb tisztségeket sorsolás útján töltötték be, hogy kiküszöböljék a választáshoz kapcsolódó hatalmi visszaéléseket. Arisztotelész a sorshúzást demokratikusnak, a választást arisztokratikusnak tartotta. „Így tartották azt Montesquieu és Rousseau, a demokrácia 18. századi előhírnökei is” – írja Van Reybrouck, s ezért a nemesi arisztokrácia rendszerét a „választási arisztokrácia” váltotta fel.

Úgy tűnik, hogy van ebben az elképzelésben egy sor praktikus, megfontolandó érv. De a szociális médiumok folytán igényesebb hírfogyasztóvá és hírgyártóvá, a közvélemény formálásában közvetlenül résztvevő polgárra történő hivatkozás nem meggyőző. Ha ez igaz az ezer sorsolással kiválasztottra, akkor igaz a szavazók millióira is.

Kiss Károly

(Megjelent a Magyar Nemzet 2017. február 20-i számában)